

3. משרד המסחר והתעשייה

פעולות חביקורת

א. בנובמבר שנת 1950 אורגן המשרד במבנהו החדש: צורפו אליו אגף הסחורות והמלאי וכמה מחלקות אחרות, שהשתייכו למשרד האספקה והקיצוב. שלושה שינויים ארגוניים חלו בו:

(1) המשרד חולק לחמישה אגפים עצמאיים, ולכל אחד מהם ניתנה סמכות להחליט בתחומו הוא על כל השאלות הכרוכות בהקצבת חומרים ובחלוקת רשיונות יבוא;

(2) הסמכויות, שעד התאריך הנ"ל היו בידי מנהלי המחוזות רוכזו במשרד הראשי;

(3) אישים מהמשק הפרטי נתמנו כמנהלי אגפים ויועצים כלכליים.

ריכוז הטיפול וההחלטה ביחידה אחת היה מיועד לשמש להחשת ההחלטות על בקשות ופניות מקהל היבואנים, סוחרים ותעשיינים; תכנית זו להקטין את מספר האינסטנציות המספלות בבקשה להיתר קנייה או רשיון יבוא הוצעה גם בחוות-דעת מס. 4 של מבקר המדינה (דף 8). אולם נתברר שהסמכויות של המרכז מחד והמחוזות מאידך לא נקבעו באופן המניח את הדעת, ומ-1 באוקטובר 1951 שוב שונה לחלוטין המבנה והארגון של המשרד.

על העסקת אנשי המשק הפרטי בהנהלת המשרד, על יתרונותיה וחסרונותיה של שיטה זו, היו חילוקי דעות בציבור כמו ברוב הארצות שקיבלו שיטה זו.

אי-
צירוף אנשי כלכלה אלה עלול לעורר/פעם את השאלה של ייצוב התחומים בין האינטרסים הכלליים ובין האינטרסים הפרטיים.

ב. פעולות חבירות התרכזו בעיקר בבדיקת החכנסות של קרנות החשואה וסדרי רישומן, בבדיקת חמלאי של פנקסי תלושים להלבשה ולהנעלה וסדרי רישומם, בהשתתפותנו הקבועה בחשמת פנקסי התלושים המבוטלים, בבדיקת רשיונות יבוא לפי כרטיסיות היבואנים ובבדיקת צווי הפיסה והחרמה המוצאים ע"י אגף הפיקוח.

ג. מספר גדול של תלונות הגיעו למשרדנו מכל חוגי האוכלוסיה על הפעולות הרבות של המשרד, המשפיעות על תחומים נרחבים של כלכלת הארץ. נמנענו מלשפל בכל אותן התלונות, שנגעו בשאלות של מדיניות כלכלית או שטיפולנו בהן היה מהווה התערבות בביצוע. תלונות בדבר אי יושר או חוסר אדיבות של פקידים העברנו למזכיר הכללי של המשרד או לוועדת התלונות שע"י משרד ראש הממשלה.

התלונות, שטיפלנו בהן, אפשר לחלקן לשלושה סוגים:

(1) תלונות בקשר להקצבת מקרים חשמליים ובקשות ליבוא מקרים כמתנות.

רק בחלק קטן לערך קבענו, שטיפול המשרד היה לקוי. ביותר המקרים הרבים קבענו, שהתלונה לא היתה מבוססת ומוצדקת, או שאי אפשר היה לקבוע, שהמשרד השתמש לרעה בסמכותו להחליט לפי שיקול דעתו.

(2) תלונות בנוגע לרשיונות יבוא והקצבות מצרכים העומדים תחת פיקוח. אפשר לציין, שרק בחלקן הקטן מצאנו ביסוס לתלונות מסוג זה.

(3) תלונות על השחיות בסידור בקשות שונות ותלונות על אי מתן תשובות. בתחום זה קבענו, שבמידה מסוימת היו התלונות מוצדקות. אך לא קטן היה מספר המקרים, בהם התברר, שהשחיות, כולן או חלקן, באו מחמת עיכובים על ידי משרדים אחרים.

ד. לפי בקשת המנהל הכללי של המשרד, אשר פנה אל מבקר המדינה, נבדקו על ידי משרדנו פרטי הקנייה של 2,000 כריכות כותנה באיטליה במחיר של סך 1,350,000 דולר. על קנייה זו נמתחה ביקורת חריפה, שטענה,

המחיר של הסחורה היה גבוה בארבה ממחיר השוק העולמי בזמן הקנייה;

המשרד לא ביקש הצעות נגדיות מפירמות אחרות המיוצגות בארץ;

סוג הכותנה אינו זולם את מצב הצנע השורר בארץ. המחייב שימוש בסחורה יותר זולה.

כיוון שנתברר, שהמו"מ התנהל בעיקרו בעל פה, ותוצאות השיחות האלה לא נרשמו בתיקים, לא היתה איפוא האפשרות לקבוע, אם המשרד עשה את כל הדרוש, כדי להשיג הצעות יותר זולות, וכן לא יכולנו לקבוע, שהמשרד לא מילא את המוטל עליו.

ליקויים שלא תוקנו או לא הוסברו כראוי

א. גביית תשלומים לקרנות השוואה.

(1) מסי היתר והתשלומים לקרנות השוואה הוטלו על היבואנים לפי צווים שהוצאו לכל מקרה, אבל נתעורר ספק, אם צורת הגבייה, שבה בחר המשרד, היתה חוקית. בחוות דעתו של מבקר המדינה, שהוגשה ביוני 1951 ליושב ראש ועדת הכספים של הכנסת הראשונה, נאמר (ראה בפרק זה "משרד האספקה והקיצוב"):

"גביית התשלומים אינה נעשית באופן סדיר, כיוון שהרשות הגובה תשלומים מחויבת להוכיח לנתבע, שהתנאים הפורמאליים נתמלאו. כל זמן שבעת הגבייה הוכחה זו אינה קיימת, יכול הנתבע לסרב לשלם, מה שמספר יבואנים עשו למעשה.

משרדי דרש מהמשרדים הנוגעים בדבר לתקן את זה על ידי חתמת הנוחג בנידון זה לתקנות המסדירות את אישור החוראות (או בדרך זו שבכל מקרה בודד יינתן אישור כזה על ידי מנהל אגף המזונות או מנהל אגף הסחורות והמלאי; או על ידי כך שתינתן גם זכות אישור למנהל אגף המחירים; או על ידי ביטול הצורך באישור מיוחד בכלל).

הדרישות הנזכרות בחוות דעת הנ"ל נתמלאו בינתיים,

והענין בא על סידורו.

(2) ליקויים חמורים נקבעו בתחום קביעת התשלומים

וגבייתם. מתקופת חיטול משרד האספקה והקיצוב עד חסר תקין של הענינים במשרד המסחר והתעשייה עברה תקופת מעבר של כחצי שנה, ובתקופה זו נשארו בלא טיפול תיקים רבים, המכילים את החומר, שעל פיו קובעים את חובת היבואנים כלפי קרנות החשואה. המדובר ביחוד בתיקים הנוגעים למשלוחים גדולים של צמר סרוק, עורות וטכסטילים משנת 1950/51.

על מספר ניכר של פיגורים הודענו למשרד, וביקשנו

הסבר, מדוע לא נקבעו התשלומים. המשרד הסביר את הפיגורים בחוסר מנגנון מתאים.

הסכומים שנקבעו לא נגבו כראוי. במקרה אחד

הצטבר חוב של 125,000 ל"י מיבואן אחד. חסיבה

לפיגורים היא בין השאר, שהמשרד שיחרר את הסחורות לפני התשלום לקרן החשואה.

פגיעה בעקרונות היעילות והחסכון

ניחול סדרי המשק.

חביקורת קבעה, שבמשך תקופת הדו"ח לא אישרו נוסעים

בתפקיד את נסיעתם בחתימתם בהתאם לחוראות; כמו כן לא חיתח

רשומה בפנקס הנסיעות מטרת הנסיעות, וחטרו אישורים של המזכירים

המחלקתיים על הצורך בנסיעה. עובד אחד במשק היה נוחג במשך

כמה חודשים לקחת אחת ממכוניות המשרד כמעט כל יום לביתו ולהשתמש

בה לנסיעות פרטיות.